

Da li je povezanost između crta mračne tetrade ličnosti i ljubomore posredovana stilovima afektivne vezanosti?

Marija Vujović¹ & Janko Međedović^{2*}

¹ MA psihologije, Fakultet za medije i komunikacije, Beograd, Srbija

² Viši naučni saradnik, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, Srbija

Istraživanja ljubomore su relativno retka u literaturi, iako predstavlja značajan psihološki fenomen, između ostalog u domenu partnerskog nasilja. Prethodna literatura pokazala je da je ljubomora na različite načine povezana sa brojnim drugim psihološkim karakteristikama, uključujući stilove afektivne vezanosti i mračne crte ličnosti. Ipak, prethodne studije nisu se bavile hipotezom da stilovi vezanosti posreduju u odnosima između mračnih crta i ljubomore. Stoga, u ovoj studiji ispitivan je efekat mračnih crta ličnosti, operacionalizovanih kroz model mračne tetrade (makijavelizam, narcizam, psihopatija, sadizam) na različite oblike ljubomore (generalna, seksualna i emotivna), testirajući i medijacionu ulogu dve dimenzije afektivne vezanosti (anksioznost i izbegavanje). Sprovedena je upitnička online studija sa uzorkom od 352 ispitanika uzorkovanih metodom snežne grudve ($M_{starost} = 30.27$, $SD = 7.75$; 59.5% ženskih ispitanika). Rezultati su pokazali da je anksioznost povezana sa ljubomorom pozitivno, a izbegavanje pretežno negativno. Kada su u pitanju crte mračne tetrade, narcizam je izdvojen kao najrelevantniji pozitivni prediktor svih oblika ljubomore. U medijacionoj analizi pokazano je da se ova veza ostvaruje posredstvom anksioznosti. Makijavelizam i psihopatija pokazani su kao pozitivni prediktori samo specifičnih oblika ljubomore, a ove veze nisu bile posredovane dimenzijama afektivne vezanosti. Dobijeni odnosi između sadizma i ljubomore bili su kompleksni, odnosno različiti u zavisnosti od vršenih analiza, tako da su ponuđene interpretacije uslovne i zahtevaju dodatna istraživanja. U ovoj studiji ukazano je na centralnu ulogu narcizma u osećanjima ljubomore u romantičnim vezama, kao i potencijalnim mehanizmima afektivne vezanosti koji posreduju u odnosima između mračne strane ličnosti i ljubomore.

KLJUČNE REČI: mračna trijada / makijavelizam / psihopatija / narcizam / sadizam / izbegavanje / anksioznost

* Korespondencija janko.medjedovic@fmk.edu.rs, <https://orcid.org/0000-0001-6022-7934>

Uvod

Mračna strana ljudske ličnosti obično se opisuje crtama poput psihopatije, makijavelizma i narcizma, poznatijih pod jedinstvenim nazivom *mračna trijada ličnosti* (Paulhus, 2014). Međutim, psiholozi sa ciljem detaljnijeg i podrobnijeg istraživanja u konstelaciju mračnih crta ličnosti, uključuju subklinički ili svakodnevi sadizam (Buckels et al., 2013). Ova proširena taksonomija naziva se *mračna tetra* (Međedović & Petrović, 2015). Crte ličnosti mračne tetrade podrazumevaju niz karakteristika i osobina, povezane sa negativnim ličnim i društvenim ishodima, koje se smatraju nepoželjnim (Jonason et al., 2010). Interesovanje za mračne crte ličnosti je naglašeno i činjenicom da su ove crte ličnosti postale globalni fenomen u popularnoj kulturi, a i da se sve više ljudi na radnom mestu, u odnosima sa partnerom ili pri kontaktu sa ljudima u različitim prilikama, suočava sa ponašanjima koja su usmerena na zadovoljavanje isključivo sebičnih potreba, impulsa, stremljenja ka ličnoj koristi i napredovanju, i umanjenom empatijom (Sedikides et al., 2004), što dalje ukazuje da dublja istraživanja mračne tetrade mogu u nekim aspektima biti potencijalno povoljna za pojedinca, posebno sa aspekta romantičnih odnosa. Očekivanja od medijatorske uloge afektivne vezanosti u ovom istraživanju su potkrepljena prethodnim istraživanjima koja su pokazala povezanost između mračnih crta i dimenzija afektivne vezanosti (Nickisch et al., 2020), kao i drugih u kojima je nađena povezanost između ljubomore i afektivne vezanosti (Knobloch et al., 2001; Marshall et al., 2013; Karakurt, 2001).

Mračni aspekti ličnosti, ljubomora i afektivna vezanost

Mračna trijada

U poslednjih dvadesetak godina aspekti ljudske ličnosti koji su povezani sa amoralnim i antisocijalnim ponašajnim ishodima se opisuju preko mračnih crta ličnosti od kojih je prvo konceptualizovana mračna trijada. U mračnu trijadu spadaju makijavelizam, narcizam i psihopatija (Paulhus & Williams, 2002). *Makijavelizam* je crta koju karakterišu nedostatak empatije, dvoličnost, nizak afekat, posedovanje nekonvencionalnih moralnih načela, želja za manipulacijom i eksploatacijom drugih ljudi, želja za laganjem i stavljanje svojih potreba ispred tuđih. Makijavelisti su cinične i nepoverljive individue koje su jako osetljive na kritizizam i sumnjaju u to da ljudi oko njih imaju iskrene i poštene namere (Christie & Geis, 1970). *Narcizam* predstavlja izrazito visoko mišljenje o sebi i obuhvata karakteristike kao što su grandioznost, superiornost, dominacija i uverenost da je osoba uvek u pravu. Narcisi teško podnose kritiku i znaju postati jako ranjivi kada se povratna informacija od strane drugih ne uklapa u njihovu "uzvišenu" sliku o sebi (Raskin & Hall, 1979). *Psihopatija* je mračna crta koju oslikava manipulativno i koristoljubivo ponašanje praćeno nedostatkom empatije, straha i krivice, kao i lošom kontrolom ponašanja.

Psihopatija se smatra najmračnijom crtom u mračnoj trijadi. Povišenu psihopatiju karakteriše antisocijalno ponašanje, traženje uzbuđenja, hladan afekat i interpersonalne manipulacije. Osobe sa povišenom psihopatijom vole da rizikuju, vole da testiraju granice drugih i teško im je da se povinuju društvenim normama; karakteriše ih i tendencija ka zadovoljenju svojih potreba u vrlo kratkom roku (Babiak & Hare, 2007). Postoje dva tipa psihopatije – sekundarnu psihopatiju karakterišu impulsivnost i rizično antisocijalno ponašanje, dok primarnu psihopatiju karakterišu emocionalna hladnoća i manipulativnost (Massar et al., 2017).

Sve tri mračne crte ličnosti zajedno karakterišu sebičnost, emocionalna hladnoća, dvoličnost i manipulacija. Načelno, od te tri crte, narcizam se smatra najprihvatljivijom crtom u socijalnom kontekstu, dok je psihopatija najmanje prihvatljiva, iako su u subkliničkom nivou u modelu mračne trijade (Pailing et al., 2014). I psihopatiju i narcizam oslikava impulsivnost, s tim da je kod psihopatije ta impulsivnost disfunkcionalna, dok kod narcizma ne mora biti.

Mračna tetrada – dodavanje sadizma kao crte

Kako je pomenuto u gorenavedenim redovima, u mračne crte ličnosti su se dugo ubrajale upravo ove tri crte, dok je tek pre nekih deset godina uvedena još jedna crta – sadizam (Buckels et al., 2013). Glavna odlika sadizma jeste nanošenje bola drugoj osobi što se postiže kroz različite nasilne aktivnosti koje mogu biti seksualnog, perverznog, fizičkog ili psihičkog tipa. Naziv je dobio po francuskom piscu, filozofu i političaru zvanom Marquis de Sade koji je bio poznat po svojim seksualnim i fatalnim aktima nad decom i ženama. Sadizam se do skoro smatrao isključivo patološkom osobinom, ali je nedavno prepoznat i uveden koncept subkliničkog sadizma koji je prepoznat kao karakteristika koja postoji u opštoj populaciji (Chabrol et al., 2009). Iako sadizam visoko korelira sa ostalim crtama mračne trijade, osnova razlika je u tome što sadisti osećaju zadovoljstvo kada drugoj osobi nanesu bol, dok osobe sa crtama mračne trijade koriste povređivanje kao instrument za dolaženje do samopotvrde, moći i/ili dominacije (Buckels et al., 2013).

Ljubomora

Ljubomora se može identifikovati kao emocionalno stanje uzrokovano percipiranom pretnjom određenom odnosu u kome se pojedinac nalazi (Daly et al., 1982). Gregori Vajt definiše ljubomoru kao skup misli, osećanja i reakcija koje prate pretnje samopoštovanju i/ili pretnje opstanku ili kvalitetu odnosa, bilo da su te pretnje izazvane percepcijom stvarne ili potencijalne romantične privlačnosti između partnera i (možda imaginarnog) suparnika (White, 1981a). Tokom vremena, razvili su se različiti teorijski pristupi konceptu ljubomore, koji su se trudili da objasne nastanak ljubomore i njenu ulogu u ljudskom društvu. Iz evolucionističkog ugla gledanja, ljubomora je razvijena kao psihološki adaptivna karakteristika. Skreće se

pažnja na njene adaptivne koristi, jer motiviše individue da zaštite svoju vezu sa partnerom (npr. odbijanjem rivala, povećanom naklonošću, komunikacijom i posvećenošću) nasuprot pasivnom prepuštanju, i tako pospešuje dalju uspešnu reprodukciju (Buss, 2019; Barelds et al., 2017). Evoluciona teorija je naglasila značaj pitanja polne uloge u ljubomori. Naime, evolucijski posmatrano, muškarci i žene su tokom vremena razvili različite afinitete ka značaju pretnje u romantičnim odnosima. Dok je kod muškog pola izraženija sumnja fizičkog neverstva (jer stvara adaptivni problem zbog opasnosti da uloži sve svoje resurse u odgajanje dece drugog muškarca), kod ženskog pola razvijeniji je češći i intenzivniji doživljaj romantične, emocionalne ljubomore (jer stvara adaptivni problem zbog gubitka partnerovih resursa i ulaganja) (Ponti et al., 2019). Sa druge strane, evoluciona teorija je izazvala brojne kritike (Blomquist, 2014). Kao odgovor na teze evolucione teorije razvijena je socijalno-kognitivna teorija ljubomore. Iako ovaj teorijski pristup obuhvata više teoretskih sagledavanja pojma ljubomore, kao njihova zajednička karakteristika izdvaja se naglašavanje važnosti tumačenja i procene različitih vrsta pretnji u izazivanju ljubomore. Za razliku od evolucione teorije, socijalno-kognitivni pristup smatra da muškarci i žene nemaju različite mehanizme ljubomore, već da nezavisno od pola, svaka individua ponaosob procenjuje pretnje u skladu sa individualnim kognitivnim procesima, odnosno načinom na koji pojedinac percipira i doživljava određene situacije, kao i kulturološkim okvirom kome pripada (Harris, 2003).

Druga podela, koja je i korišćena u ovom istraživanju, jeste podela na generalnu, emotivnu i seksualnu ljubomoru. Emotivna ljubomora podrazumeva osećaj pretnje po emotivnu vezu sa partnerom i potencijalni gubitak partnera od strane druge osobe, dok se seksualna ljubomora odnosi isključivo na gubitak seksualne ekskluzivnosti sa partnerom. Generalna ljubomora obuhvata obe, tačnije, ne fokusira se posebno na emotivni ili seksualni aspekt, već ispituje koliko osoba često oseća ljubomoru u globalu (Ritchie & van Anders, 2015).

Mračna tetrada i ljubomora

Jedan od ciljeva ovog rada je da utvrdi povezanost između crta ličnosti mračne tetrade i ljubomore, koja predstavlja osnovni preduslov nasilja i glavni faktor nezadovoljstva u vezi koje prerasta u nasilje (Guteša & Gojković, 2018). U istraživanjima o korelacijama između mračne trijade i ljubomore utvrđeno je da se ljubomora često koristi kao taktika zadržavanja, i predstavlja jedan od izvora osvetoljubivosti kao reakcije na neveru partnera (Brewer et al., 2015). Do sada je utvrđena pozitivna veza između ljubomore i narcizma (Ponti et al., 2019; Tortoriello et al., 2019), odnosno da su osobe sa izraženim narcizmom sklone da izazivaju ljubomoru kod partnera (Campbell et al., 2002; Tortoriello et al., 2017), kao i da iskuse ljubomoru (Chin et al., 2017; Hart et al., 2018). Čin i saradnici su uspostavili vezu između ljubomore i mračne trijade (ali samo u interakciji sa samo-

poštovanjem), utvrdivši da je makijavelizam povezan sa kognitivnom i emocionalnom ljubomorom, dok je narcizam značajno korelirao sa bihevioralnom ljubomorom, a psihopatija sa kognitivnom ljubomorom (Chin et al., 2017). Takođe, postojeći podaci pokazuju da su osobine mračne trijade povezane sa anksioznom i reaktivnom ljubomorom (Barelds et al., 2017). Masar i saradnici proučavali su odnos između ljubomore i psihopatije, otkrivši da je sekundarna psihopatija povezana sa iskustvom ljubomore (Massar et al., 2017). Podrobnije istraživanje odnosa između ljubomore i druge dve osobine mračne tetrade – makijavelizma i sadizma, još uvek nedostaje. U jednom od retkih istraživanja na ovu temu u Srbiji proučavana je veza između ljubomore, agresije i mračne trijade: dobijen je relativno slab prediktorski efekat mračne trijade u odnosu na ljubomoru (narcizam je značajno povezan sa kognitivnom i ponašajnom ljubomorom, a psihopatija samo sa kognitivnom, dok makijavelizam nije pokazao uticaj na doživljaj ljubomore) što ukazuje na potrebu za daljim istraživanjima (Guteša & Gojković, 2018).

Afektivna vezanost, ljubomora i mračne crte ličnosti

Mnoge studije koje se bave istraživanjima partnerskih odnosa baziraju se na teoriji afektivne vezanosti (Fraley & Shaver, 2000), koja afektivnu vezanost posmatra kao individualnu karakteristiku definisanu preko dve dimenzije. Prva dimenzija afektivne vezanosti odnosi se na anksioznost, određenu kao intenzivnu potrebu za odobravanjem od strane drugih, uz prisutan strah od odbijanja ili napuštanja. Druga dimenzija podrazumeva izbegavanje, odnosno manifestaciju straha od bliskosti i interpersonalne zavisnosti, kao i supresiji potreba za emocionalnim vezivanjem (Gillath, 2015). Mnoga istraživanja potvrđuju da nesigurni obrasci afektivne vezanosti podstiču razvoj negativne slike o partnerima (i ljudima uopšte), nepoverenje prema partneru, neodobravanje, potcenjivanje i nepoštovanje partnera (Mikulincer & Shaver, 2016), što vodi ka manifestaciji ljubomore u partnerskim odnosima.

Visoki skorovi na crtama makijavelizma i psihopatije (i primarne i sekundarne) su dobri prediktori skora na crti izbegavanja u sklopu afektivne vezanosti. Ispitanici sa povišenim skorom na crti sekundarne psihopatije pokazali su visok stepen ispoljavanja kontrole prema partneru (nadgledanje i proveravanje partnera, kontrola svakodnevnih aktivnosti i donošenja odluka, pretnje partneru itd.). Takođe, ispoljavanje kontrole pokazali su i ispitanici sa povišenim skorovima na crtama makijavelizma i primarne psihopatije (Brewer et al., 2018). Obzirom da ispoljavanje ljubomore često podrazumeva vršenje kontrole nad partnerom i njegovim postupcima, možemo uzeti ovaj izvor kao relevantan za postavljanje hipoteza u ovom istraživanju. Sa druge strane, crte sadizma, makijavelizma i psihopatije su sve pozitivno korelirane sa anksioznošću i izbegavanjem, dok je grandiozni narcizam negativno koreliran sa anksioznošću (Nickisch et al., 2020).

Različita istraživanja su ustanovila postojanje pozitivnih korelacija ljubomore sa anksioznošću (Knobloch et al., 2001; Marshall et al., 2013) i izbegavanjem (Karakurt, 2001).

Ciljevi istraživanja

Brojni istraživači radili su istraživanja na temu povezanosti mračne trijade i ljubomore, dok istraživanja odnosa između mračne tetrade i ljubomore nisu sprovedena, te verujemo da je veliki doprinos ovog istraživanja upravo uključivanje i crte sadizma, s obzirom na to da sadizam predstavlja jedan oblik proaktivne i destruktivne agresivnosti, a kako je ljubomora povezana sa agresivnošću, smatramo da će sadizam biti značajan prediktor ljubomore. Ključni cilj ovog istraživanja bio je da ispita povezanost između mračne tetrade i ljubomore, posredovanu afektivnom vezanošću, odnosno da analizira prediktivnu sposobnost mračne tetrade u objašnjavanju varijanse tipova ljubomore, kao i da odredi koji udeo u objašnjavanju varijanse ima afektivna vezanost. S obzirom na to da nisu rađena istraživanja povezanosti između mračne tetrade i ljubomore, i da kao nadgradnja istih nije uključivana nijedna medijatorska varijabla, uključivanje afektivne vezanosti kao medijatora predstavlja drugi doprinos ovog istraživanja jer potencijalno možemo dati odgovor na pitanje zašto osobe sa mračnim crtama imaju povišenu ljubomoru i da li su za to odgovorni nesigurni stilovi afektivnog vezivanja.

Postoji nekoliko hipoteza koje su postavljene na osnovu prethodnih istraživanja:

1. Postojeće pozitivne povezanosti između mračnih crta i ljubomore (Chin et al., 2017).
2. Sadizam će biti nezavistan prediktor ljubomore u regresionim modelima (Ritchie & van Anders, 2015).
3. Anksioznost i izbegavanje će biti pozitivno povezani sa mračnim crtama i ljubomorom (Brewer et al., 2018).
4. Anksioznost i izbegavanje će posredovati u povezanostima između mračnih crta i ljubomore (Brewer et al., 2018).

Metod

Opis uzorka

Uzorak je činilo 352 ispitanika sa teritorije Srbije. Njihova starost varirala je između 18 i 72 godine ($M = 30.27$, $SD = 7.75$), a 59.5% uzorka sačinjavale su žene, dok je 8.4% ispitanika završilo osnovnu školu, 26.5% srednju školu, a ostatak (63.5%) ima završen fakultet i/ili master studije. Upitnici su rađeni putem online platforme (Google forms). Za uzorkovanje je korišćena snowball tehnika.

Operacionalizacija varijabli i instrumenti

Ljubomora je merena preko 4 ajtema – 2 ispituju generalnu ljubomoru, dok 2 ispituju emocionalnu i seksualnu ljubomoru. Generalna ljubomora je merena preko sledećih ajtema: “Koliko se generalno osećate ljubomorno u partnerskim odnosima?” i “Koliko generalno ispoljavate ljubomoru prema partneru sa kojim ste u vezi?” Odgovori na ova dva ajtema su spojena u jedinstvenu varijablu generalne ljubomore; za odgovaranje je korišćena skala Likertovog tipa od 1 do 7 (1 – nikada ne osećam ljubomoru, 7 – veoma često osećam ljubomoru) (Ritchie & van Anders, 2015). Seksualna i emocionalna ljubomora su merene pomoću sledećih pitanja: "Molimo Vas da zamislite sledeću situaciju: Partner s kojim ste u ozbiljnoj vezi imao/la je seksualne odnose s drugom osobom, no sigurni ste da oni nisu ostvarili duboku emotivnu vezu. Koliki stepen ljubomore bi u Vama izazvala ta situacija?" (seksualna ljubomora); "Molimo Vas da zamislite sledeću situaciju: Partner s kojim ste u ozbiljnoj vezi emotivno se vezao za drugu osobu, no sigurni ste da nisu imali seksualne odnose. Koliki stepen ljubomore bi u Vama izazvala ta situacija?" (emotivna ljubomora). Za odgovaranje je takođe korišćena sedmostepena skala (1 – uopšte ne bih bio/la ljubomoran/na, 7 – bio bih/la izuzetno ljubomoran/na).

Afektivna vezanost merena je upitnikom ECR – Experiences in Close Relationships koji sadrži 36 stavki, predstavlja sintezu svih prethodnih istraživanja, i zasniva se na faktorskim analizama 323 stavke (Lafontaine et al., 2015). Za ovo istraživanje korišćena je skraćena verzija od 12 ajtema od kojih 6 ajtema meri dimenziju anksioznosti, a preostalih 6 meri dimenziju izbegavanja (Wei et al., 2007).

Mračna tetrad merena je pomoću više upitnika od kojih svi imaju skalu Likertovog tipa od 1 do 5 (1 – potpuno netačno, 5 – potpuno tačno). Crte makijavelizam i narcizam ispitivani su pomoću upitnika Dirty Dozen; obe skale sadrže po 4 ajtema (Jonason et al., 2010; za verziju instrumenta na srpskom jeziku videti Dinić et al., 2018). Psihopatija je ispitivana je pomoću upitnika PPTS koji sadrži 20 stavki (Boduszek et al., 2016; za srpsku verziju videti Međedović et al., 2018). Crta sadizma je ispitivana pomoću upitnika Direktni Sadizam koji sadrži 7 stavki (Paulhus & Jones, 2015; za srpsku adaptaciju videti Međedović & Petrović, 2015).

Analitička strategija

Obrada podataka vršena je tako što su prvo izračunati deskriptivni pokazatelji varijabli – aritmetička sredina i standardna devijacija. Zatim je proverena pouzdanost skala putem Kronbahove alfe. Nakon toga su izračunavane korelacije između varijabli kako bi se utvrdila povezanost između istih (računat je Pirsonov koeficijent linearne korelacije). Kreirana su i tri modela multiple regresije, kako bi se utvrdila prediktivna vrednost varijabli mračne tetrade i afektivne vezanosti. Na

kraju, upotrebljena je analiza staza (modeliranje preko strukturalnih jednačina) kako bi se analizirala medijaciona uloga dimenzija afektivne vezanosti u odnosu između crta mračne tetrade i različitih oblika ljubomore.

Rezultati

Bivarijantne povezanosti između analiziranih varijabli

U Tabeli 1 mogu se videti osnovne mere centralnosti i disperzije za sve varijable uključene u istraživanje. Kao što se u tabeli može videti, sve korišćene skale, izuzev psihopatije, imale su zadovoljavajuću internu pouzdanost, izraženu kroz Cronbach α vrednost iznad .7. U Tabeli 1 takođe se može videti matrica korelacija svih analiziranih varijabli. Generalna ljubomora je pozitivno i značajno povezana sa makijavelizmom, narcizmom i sadizmom. Seksualna i emotivna ljubomora su povezane sa narcizmom, ali ne i ostalim varijablama mračne tetrade. Anksioznost je povezana pozitivno i značajno sa sva tri vida ljubomore (umereno sa generalnom, slabo sa seksualnom i emotivnom). Izbegavanje je značajno, pozitivno i slabo povezano sa generalnom ljubomorom, a značajno, negativno i slabo sa seksualnom i emotivnom ljubomorom.

Tabela 1.

Deskriptivna statistika i matrica varijabli analiziranih varijabli.

	<i>M</i>	<i>SD</i>	α	1	2	3	4	5	6	7	8
Generalna ljubomora	2.94	1.28	/	.37**	.33**	.01	.20**	.16**	.16**	.15**	.37**
Seksualna ljubomora (1)	5.27	1.75	/		.63**	-.05	-.01	.20**	.24	-.13*	.16**
Emotivna ljubomora (2)	5.90	1.55	/			.06	.09	.25**	-.04	-.13*	.19**
Psihopatija (3)	2.79	0.38	.61				.53**	.40**	.20**	-.02	.12*
Makijavelizam (4)	1.69	0.73	.82					.38**	.38**	.12*	.17**
Narcizam (5)	2.63	0.95	.79						.13*	-.04	.28**
Sadizam (6)	1.71	0.53	.67							.34**	.09
Izbegavanje (7)	1.86	0.73	.75								.21**
Anksioznost (8)	2.58	0.84	.79								

* $p < .05$. ** $p < .01$.

Predikcija aspekata ljubomore pomoću mračnih crta i stilova vezanosti

Dalji korak analiza podrazumevao je formiranje tri regresiona modela sa aspektima ljubomore kao kriterijumima, i crtama Mračne tetrade i stilovima vezivanja kao prediktorskim varijablama; pol (muškarci su kodirani sa 0 a žene sa 1), starost i obrazovanje (varijabla obrazovanje je prethodno normalizovana i kao takva uneta u modele) su takođe uneti u modele kao kontrolne varijable. Modeli su prikazani u Tabeli 2. Sva tri analizirana modela bila su statistički značajna. Kao značajni pozitivni prediktori izdvojeni su anksioznost i makijavelizam, dok je psihopatija imala negativan doprinos predikciji ljubomore. Pozitivni značajni prediktori seksualne ljubomore bili su anksioznost, narcizam i sadizam, a negativni izbegavanje i psihopatija. Na kraju, kao značajni pozitivni prediktori emocionalne ljubomore izdvojili su se anksioznost i narcizam, dok je izbegavanje takođe bilo značajno, ali sa negativnim predznakom koeficijenta nagiba. Procenti objašnjene varijanse su bili slični za sva tri kriterijuma: najuspešniji je bio model za predviđanje generalne ljubomore, zatim emotivne i na kraju seksualne ljubomore.

Tabela 2.

Regresioni modeli za predikciju ljubomore.

	Generalna ljubomora	Seksualna ljubomora	Emotivna ljubomora
	β (S.E.)	β (S.E.)	β (S.E.)
Izbegavanje	.02(.10)	-.20(.14)**	-.15(.12)**
Anksioznost	.31(.08)**	.15(.12)**	.15(.10)**
Psihopatija	-.17(.20)**	-.18(.29)**	-.11(.26)
Makijavelizam	.19(.12)**	.00(.16)	.08(.14)
Narcizam	.05(.08)	.21(.11)**	.22(.10)**
Sadizam	.10(.14)	.13(.19)*	.00(.17)
Pol	-.06(.14)	-.12(.19)*	-.24(.17)**
Starost	.02(.00)	.07(.00)	.06(.00)
Obrazovanje	-.02(.10)	.02(.14)	-.04(.12)
<i>F</i>	7.90	5.20	7.15
<i>R</i> ²	.15	.11	.14

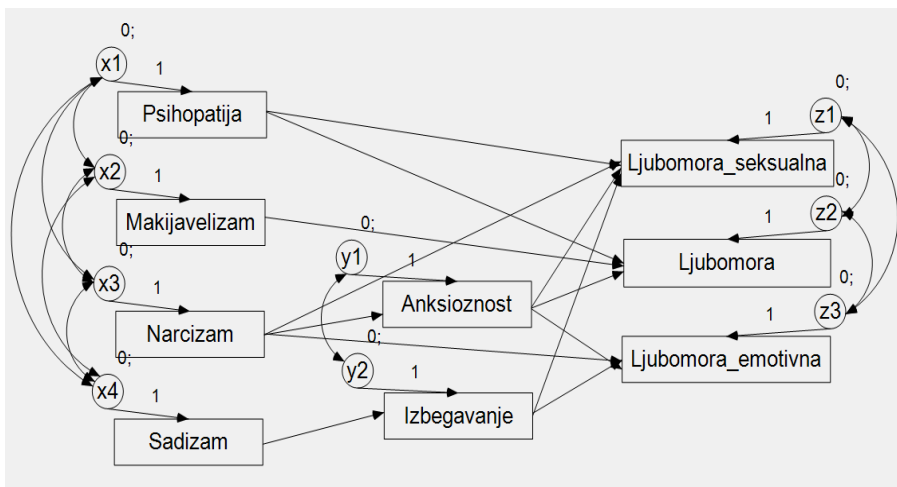
Napomena: β = standardizovani regresioni koeficijent, S.E. = standardna greška, *F* = *F* koeficijent, *R*² = koeficijent determinacije, * $p < .05$. ** $p < .01$.

Testiranje medijacionog efekta vezivanja u asocijacijama između tetrade i ljubomora

Kako bi se testirala poslednja hipoteza, izvršena je analiza puta, u okviru koje su računati indirektni efekti. Upotrebom softvera IBM AMOS 22, kreiran je model medijacije statističkog efekta varijabli mračne tetrade na ljubomoru. Kao prediktori, u modelu su korišćene sve četiri crte mračne tetrade (psihopatija, makijavelizam, narcizam i sadizam), kao medijatori obe dimenzije afektivnog vezivanja (izbegavanje i anksioznost), a kao kriterijumi tri oblika ljubomora (generalna, seksualna i emotivna). Kako bi se utvrdila statistička značajnost direktnih i indirektnih uticaja, korišćena je bootstrap metoda sa 200 novih uzoraka, sa 95% intervalima poverenja korigovanih kako bi se otklonila pristrasnost (bias corrected confidence intervals). U inicijalnom modelu su testirani svi mogući putevi uticaja, 23, uključujući direktne i indirektno efekte. Kako je ovaj model vrlo neparsimoničan, nije grafički predstavljen. Na osnovu izračunatih regresionih koeficijenata, veze između varijabli koje nisu bile značajne su izbačene iz modela, čime je dobijen finalni model. Finalni model poseduje visoke indekse fita što je očekivano za model bez latentnih varijabli koji sadrži samo značajne staze ($\chi^2_{(14)} = 20.17, p = .13; NFI = 0.971; CFI = 0.991; RMSEA = 0.035$) i može se videti na Slici 1. Koeficijenti staza, indirektni efekti i koeficijenti determinacije su prikazani u Tabeli 3.

Slika 1.

Model efekta mračne tetrade na ljubomoru, uz medijaciju varijabli afektivne vezanosti.

Napomena: Na linijama su prikazani standardizovani regresioni koeficijenti; svi koeficijenti su značajni najmanje na $p < .05$ nivou.

Rezultati analize staza su pokazali da sadizam indirektno ostvaruje negativan efekat na seksualnu i emotivnu ljubomoru preko izbegavanja, dok narcizam

ostvaruje indirektan pozitivan efekat na sva tri tipa ljubomore. Efekat narcizma na seksualnu i emotivnu ljubomoru postoji i direktno, i indirektno (preko anksioznosti), što ukazuje na medijaciju, dok je efekat na generalnu ljubomoru ostvaren isključivo posredno, tako da i u ovom slučaju govorimo o indirektnoj povezanosti, koji zavisi od anksioznosti. Psihopatija je u modelu pokazala samo direktne efekte na seksualnu i generalnu ljubomoru (pozitivna asocijacija seksualnom, a negativna sa generalnom ljubomorom) dok je makijavelizam bio pozitivno povezan sa generalnom ljubomorom.

Tabela 3.

Koeficijenti staza, indirektni efekti i koeficijenti determinacije procenjenog modela.

<i>Standardizovani koeficijenti staza:</i>			
Narcizam	→	Anksioznost	0.30**
Sadizam	→	Izbegavanje	0.33**
Psihopatija	→	Ljubomora seksualna	-0.13**
Psihopatija	→	Ljubomora (generalna)	-0.14*
Makijavelizam	→	Ljubomora (generalna)	0.22**
Narcizam	→	Ljubomora seksualna	0.19**
Narcizam	→	Ljubomora emotivna	0.19**
Anksioznost	→	Ljubomora seksualna	0.16**
Izbegavanje	→	Ljubomora emotivna	-0.18**
Izbegavanje	→	Ljubomora seksualna	-0.18**
Anksioznost	→	Ljubomora emotivna	0.17**
Anksioznost	→	Ljubomora (generalna)	0.36**
<i>Indirektni efekti (nestandardizovani):</i>			
Sadizam	→	Ljubomora emotivna	-0.17[-.26; -.08]*
Sadizam	→	Ljubomora seksualna	-0.19[-.28; -.09]*
Narcizam	→	Ljubomora emotivna	0.08[.04; .14]*
Narcizam	→	Ljubomora (generalna)	0.15[.10; .21]*
Narcizam	→	Ljubomora seksualna	0.09[.04; .15]*
<i>Koeficijenti determinacije:</i>			
Anksioznost			0.09
Izbegavanje			0.11
Ljubomora emotivna			0.10
Ljubomora (generalna)			0.17
Ljubomora seksualna			0.09

*Napomena: * p < .05. ** p < .01. Za indirektno efekte u zagradama su date procene efekata za 95% interval poverenja.*

Diskusija

U ovom istraživanju ispitivani su odnosi osobina mračne tetrade sa ljubomorom, kao i potencijalna posrednička uloga afektivne vezanosti u ovim odnosima. Na osnovu prethodne literature, postavljene su četiri hipoteze. U daljem delu teksta biće diskutovane implikacije ove studije za navedene hipoteze, kao i za širi konceptualni okvir odnosa mračnih aspekata ličnosti i ljubomore.

Testiranje hipoteze o pozitivnim asocijacijama između mračnih crta i ljubomore

Prikazani rezultati delimično potvrđuju ovu hipotezu. Naime, generalna ljubomora je korelirala pozitivno i slabo sa sadizmom, narcizmom i makijavelizmom, ali ne i sa psihopatijom. Osim toga, seksualna i emotivna ljubomora su korelirale pozitivno i slabo sa narcizmom. Ostale kombinacije korelacija između tipova ljubomora i crta mračne tetrade nisu bile značajne. Ključna uloga narcizma u okviru ljubomore u skladu je sa prethodnim nalazima (Chin et al., 2017; Ponti et al., 2019; Tortoriello et al., 2019) koji su takođe ukazali na ovu vezu. Ovakav odnos između narcizma i ljubomore se najlakše može objasniti ako se narcizam posmatra kroz svoju vulnerabilnu dimenziju. Naime, s obzirom na to da ljudi s izraženim (vulnerabilnim) narcističkim crtama često doživljavaju nesigurnost i anksioznost u romantičnim vezama, te da strahuju od odbacivanja, može se pretpostaviti da obraćaju veću pažnju na razne signale neverstva, koji im pospešuju osećanja ljubomore (Ponti et al., 2019). Ovo objašnjenje je dodatno potkrepljeno i nalazima medijacione analize, koji ukazuju na to da je upravo anksioznost domen afektivne vezanosti koji predstavlja vezu između narcizma i ljubomore. U ovom istraživanju, narcizam nije deljen na svoje često izdvajane dve dimenzije – grandiozni i vulnerabilni (Miller et al., 2011). Ipak, činjenica da je anksioznost bila medijator efekta ove crte mračne tetrade na ljubomoru ukazuje na to da upravo vulnerabilni aspekti narcizma jesu oni koji „igraju glavnu ulogu“ u doživljavanju ljubomore u romantičnim vezama. No, ne treba zanemariti i nalaz da je narcizam i pored indirektnog imao direkne asocijacije sa ljubomorom u medijacionom modelu. Ukoliko je indirektni efekat posredovan anksioznošću možemo pretpostaviti da je direktni efekat zasnovan na grandioznim aspektima narcizma.

Korelacija makijavelizma sa više ljubomorom je u skladu sa prethodnim studijama i to pre svega sa studijama koje naglašavaju vezu makijavelizma i kognitivnih aspekata ljubomore (Chin et al., 2017). Makijavelisti su na prvom mestu koristoljubivi, manipulativni, hladni, te žele da ostvare svoje ciljeve bez obzira na posledice (Rauthmann & Will, 2011). Stoga, ne možemo očekivati da kod njih budu veoma izraženi emocionalni aspekti ljubomore – već isključivo promišljena, intencionalna ljubomora, koja se bazira na sprečavanju osujećenja cilja imanjanja monogamne veze. Slična je slika i sa psihopatijom, kod koje je ustanovljeno

odsustvo korelacije sa bilo kojim vidom ljubomore, što se kosi sa prethodnim nalazima (Chin et al., 2017; Massar et al., 2017). Iako ranije studije jesu nalazile vezu između psihopatije i ljubomore, odsustvo ovakve veze može biti u skladu sa konceptom psihopatije, a s druge strane, izostanak efekta psihopatije može biti i rezultat smanjenog varijabiliteta u datom uzorku. Naime, osobe sa izraženom crtom psihopatije su hladne, afektivno neosetljive osobe, koje imaju poteškoće sa prepoznavanjem (prvenstveno) emocija straha i tuge, kao i obradom afektivno zasićenog materijala (Mededović, 2015). Stoga, nema razloga da ove osobe intenzivnije doživljavaju ljubomoru, pogotovo u slučaju kada su pitani da zamisle situacije u kojoj bi mogli doživeti ljubomoru. Naime, upravo način merenja ljubomore može biti izvor razlike u rezultatima između ove i prethodnih studija.

Postojanje korelacije sadizma sa generalnom ljubomorom predstavlja nov nalaz u literaturi. Kako osnovu sadizma čini agresivnost (Buckels et al., 2013), a sadizam predstavlja najsnažniji prediktor nasilja prema partneru (Plouffe et al., 2020), ljubomora bi mogla biti posrednik u ovoj vezi. Kao što je prethodno spomenuto, odnos vulnerabilnog narcizma i zlostavljanja u romantičnim vezama je posredovan ljubomorom (Ponti et al., 2019). Stoga, može se očekivati sličan obrazac odnosa u slučaju sadizma, što zahteva dodatna istraživanja. Naime, ukoliko je ljubomora ključni „okidač“, odnosno posredujući faktor između mračnih osobina ličnosti (prvenstveno sadizma) i nasilja prema partneru, razumevanje ovog odnosa bi moglo biti korisno u svrhu sprečavanja budućih instanci nasilja.

Sadizam kao nezavisni prediktor ljubomore

Prikazani rezultati su delimično saglasni sa ovom hipotezom. Naime, u samo jednom od tri regresiona modela je sadizam nezavistan prediktor ljubomore. Prediktivna moć sadizma u modelu koji predviđa seksualnu ljubomoru, uz odsustvo proste korelacije između sadizma i ovog tipa ljubomore ukazuje na to da, kada se parcijalizuje deo varijanse koji se može objasniti ostalim crtama mračne trijade, ostaje deo varijanse koji jeste povezan (pozitivno) sa sadizmom. S obzirom na postojanje korelacije sadizma sa potrebom da se partner povređuje tokom seksa (Paulhus & Dutton, 2016), moguće je da sadisti imaju izvesnu potrebu za seksualnom dominacijom, što može biti deo varijanse koji ove dve varijable dele. Ipak, razumevanje ove veze zahteva dodatna istraživanja, koja bi uzela u obzir i seksualni sadizam i detaljnije ispitanu seksualnu ljubomoru. U preostala dva regresiona modela, sadizam nije bio značajan prediktor.

Pozitivne asocijacije između nesigurne vezanosti, mračnih crta i ljubomore

Rezultati ove studije snažno podržavaju ovu hipotezu. Anksioznost je slabo do umereno (pozitivno) korelirala sa svim ostalim varijablama u istraživanju, osim

sadizma. Ovaj obrazac korelacija pokazuje da je osobina anksioznosti u domenu afektivne vezanosti veoma relevantna u polju ispitivanja ljubomora. Iako prethodni nalazi (Brewer et al., 2018; Nickisch et al., 2020) ukazuju na negativnu vezu između narcizma i anksioznosti, dok u ovoj studiji postoji pozitivna, ova razlika se može objasniti razlikom u merenju narcizma obzirom da se po strukturi pitanja Dirty Dozen-a može pretpostaviti da meri pretežno vulnerabilne aspekte narcizma. Upravo ova razlika u fokusu između dva upitnika prirodno vodi i razlici u odnosu sa anksioznošću u dva istraživanja.

Odnos anksioznosti i makijavelizma može se razumeti u kontekstu toga kako makijavelistički nastrojene osobe vide bliske odnose. Kao što su Brewer et al. (2018) predložili, u profil makijaveliste se uklapa da veze vidi kao pretnju i opasnost, tako da, kada se nađu u njima, osećaju anksioznost i izbegavanje. S obzirom na to da psihopatija merena kroz PPTS ima izvestan stepen sličnosti sa makijavelizmom, što se i vidi kroz visoku korelaciju dve varijable, moguće je da ovo viđenje veze kao pretnje doprinosi povišenoj anksioznosti i kod osoba sa izraženom psihopatijom. Anksioznost je takođe pozitivno korelirala sa sva tri vida ljubomora, što je svakako i očekivan nalaz. Ljubomora za svoju osnovu ima nesigurnost u odnosu i procenu toga da bi mogla da mu postoji pretnja sa strane (White, 1981b). Stoga, u skladu sa prethodnim nalazima (Karakurt, 2001; Knobloch et al., 2001; Marshall et al., 2013), prirodno je da osobe koje osećaju više anksioznosti u vezi takođe osećaju i viši stepen ljubomora.

Izbegavanje se takođe pokazalo kao relevantna varijabla, koja je ostvarila slabe do umerene pozitivne korelacije sa generalnom ljubomorom, makijavelizmom i sadizmom, ali i slabe negativne korelacije sa seksualnom i emotivnom ljubomorom. Odnos izbegavanja sa različitim oblicima ljubomora je delimično u skladu s prethodnim istraživanjima (Karakurt, 2001). Naime, osobe sa izraženim izbegavanjem kognitivno doživljavaju nešto povišen stepen ljubomora, ali na autentičnijem, emotivnom nivou, reakcije na zamišljanje ljubomora su niskog intenziteta. Dodatno u prilog toj ideji govori činjenica da je izbegavanje značajan prediktor u modelu seksualne i emotivne, ali ne i generalne ljubomora. Stoga, pozitivna prosta korelacija sa generalnom ljubomorom verovatno predstavlja efekat neke od drugih varijabli uključenih u model (možda anksioznosti?), dok više emotivno zasićeni tipovi ljubomora imaju deo varijanse koji se jedinstveno može objasniti stepenom izbegavanja kod osobe.

Vezivanje posreduje u relacijama između tetrade i ljubomora

Rezultati ove studije delimično podržavaju ovu hipotezu. U medijacionom modelu, utvrđena su dva efekta medijacije. Oba se odnose na posredovanje anksioznosti u vezi između narcizma, s jedne strane, i emocionalne i seksualne ljubomora, s druge. Osim toga, anksioznost je omogućavala indirektan odnos između narcizma i generalne ljubomora. Osobe sa izraženim vulnerabilnim

narcizmom osećaju stalnu nesigurnost u sebe i potrebu da ih drugi primete i poštuju. Stoga, i najmanji signali mogućnosti da ove potrebe ne budu zadovoljene aktiviraju anksioznost. Odsustvo direktne veze između narcizma i generalne ljubomore u ovom modelu se može objasniti time da odnos između te dve varijable može da se svede na anksioznost. Sa druge strane, kod emotivne i seksualne ljubomore postoji i neki dodatni deo varijanse, koji ne može da se svede na anksioznost.

Indirektan odnos je postojao i između sadizma, s jedne strane, i seksualne i emotivne ljubomore, s druge, uz posredstvo izbegavanja. Razumevanje ove posredne veze proističe iz prethodno navedenih objašnjenja za pozitivnu vezu između sadizma i izbegavanja, i između izbegavanja i ova dva vida ljubomore. Sadistički nastrojene osobe su sklone izbegavanju, jer preferiraju individualni način života (Nickish et al., 2020), a osobe sa izbegavajućim stilom osećaju manje ljubomore jer su manje uloženi u odnos o kojem se radi, te ne strahuju da će ga izgubiti. Stoga, ovaj obrazac je jasan. Stvari postaju nešto nejasnije kada se uzme u obzir prethodno diskutovana prosta pozitivna korelacija sadizma sa generalnom ljubomorom, kao i značajnost sadizma kao nezavisnog pozitivnog prediktora u modelu koji je predviđao seksualnu ljubomoru. Veza sadizma sa izbegavanjem je verovatno ovde ključna i u multivarijacionoj analizi ona postaje dominantna u odnosu na direktne asocijacije između sadizma i ljubomore. Ali svakako asocijacije suprotnog predznaka kada su u pitanju psihopatija, sadizam i ljubomora koje se dobijaju u različitim analizama snažno upućuju na kompleksnost ovih odnosa i zahtevaju dodatna istraživanja.

Ograničenja istraživanja i zaključak

Ova studija se bavila odnosom između crta mračne tetrade, osobina afektivnog vezivanja, i različitih aspekata ljubomore. Utvrđeno je da je narcizam ključna crta mračne tetrade kada je u pitanju ljubomora, kao i da je glavni medijator ovog odnosa anksioznost iz paradigme afektivne vezanosti. Osim toga, pokazano je da makijavelizam ima odnos sa ljubomorom baziran prvenstveno na koristoljublju i usmerenosti na sebe, a manje na nesigurnosti i emocijama vezanim za strah od napuštanja. Psihopatija je imala vezu sa nižom ljubomorom, što je pokazano i u regresionim modelima i u medijacionom modelu, ali ovaj odnos nije bio posredovan varijablama afektivne vezanosti. Odnos sadizma i različitih oblika ljubomore pokazao se kao kompleksan i posredovan izbegavanjem iz paradigme afektivne vezanosti. S obzirom na značajnu ulogu sadizma u veoma nepoželjnim ponašanjima kao što je nasilje u porodici, buduće studije bi trebalo da se detaljnije pozabave ovim fenomenom.

Ova studija je imala nekoliko značajnih ograničenja. Prvo se odnosi na strukturu uzorka: ispitanici u ovom istraživanju su uglavnom bili mladi odrasli ljudi, visoko obrazovani, a većinu uzorka činile su žene. Buduća istraživanja na ovu temu bi trebalo da pokušaju da repliciraju nalaze ove studije, koristeći veće uzorke koji bi

obuhvatali širi spektar populacije, prvenstveno one kod kojih su izražene osobine mračne tetrade (recimo kriminogena populacija). Drugo, ljubomora je merena na prilično rudimentaran način u ovoj studiji, sa svega nekoliko stavki. S obzirom na postojanje psihometrijski validiranih instrumenata koji se koriste u literaturi za merenje različitih oblika ljubomore, autori budućih studija bi trebalo da prevedu ove instrumente i validiraju ih na srpskom jeziku, kako bi mogli pouzdano da se koriste u istraživanjima na našim prostorima. Treće, ovo istraživanje se oslanjalo isključivo na self-report, odnosno upitničke mere. Iako je to uobičajena praksa, istraživanja pokazuju da se izraženost osobina na različitim merama (npr. procena od strane drugih) nekad značajno razlikuju od izraženosti dobijene na self-report merama (Međedović, 2015). Stoga, buduća istraživanja ovih fenomena bi imala koristi od napredne upotrebe više različitih modaliteta prikupljanja podataka, kako bi se utvrdile što pouzdanije i preciznije mere ovih osobina, pa samim time i njihovih odnosa.

I pored ovih važnih ograničenja rezultati ovog istraživanja pokazuju da su mračne osobine ličnosti veoma relevantne u istraživanju ljubomore, kao i da afektivna vezanost predstavlja bitnog posrednika u ovim odnosima. Stoga, može se reći da predstavlja osnovu za dalja istraživanja koja bi se detaljnije bavila odnosima svake od ovih crta pojedinačno sa ljubomorom. Razumevanje ovih odnosa, pogotovo u kontekstu antisocijalnog (prvenstveno nasilnog) ponašanja moglo bi imati veoma značajne praktične implikacije, s obzirom na to da bi moglo da pomogne u sprečavanju nasilnih činova unutar partnerskih odnosa.

Napomena

Ovaj rad predstavlja rezultat angažovanja autora u skladu sa Planom i programom rada Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja za 2023. godinu (na osnovu ugovora br. 451-03-47/2023-01) sa Ministarstvom nauke, tehnološkog razvoja i inovacija Republike Srbije.

Literatura

- Babiak, P., & Hare, R. D. (2007). *Snakes in Suits: When Psychopaths Go to Work*. Harper Business.
- Barelds, D. P., Dijkstra, P., Groothof, H. A., & Pastoor, C. D. (2017). The Dark Triad and three types of jealousy: Its relations among heterosexuals and homosexuals involved in a romantic relationship. *Personality and Individual Differences, 116*, 6–10. <http://dx.doi.org/10.1016/j.paid.2017.04.017>
- Blomquist, K. P. (2014). *Jealousy in close relationships among emerging adults*. Doctoral dissertation, Department of Psychology and Neuroscience Duke University.
- Boduszek, D., Debowska, A., Dhingra, K., & DeLisi, M. (2016). Introduction and validation of Psychopathic Personality Traits Scale (PPTS) in a large prison sample. *Journal of Criminal Justice, 46*, 9–17. <http://dx.doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2016.02.004>

- Brewer, G., Bennett, Ch., Davidson, L., Ireen, A., Phipps, A., Stewart-Wilkes, D., & Wilson, B. (2018). Dark triad traits and romantic relationship attachment, accommodation, and control. *Personality and Individual Differences*, *120*, 202–208. <http://dx.doi.org/10.1016/j.paid.2017.09.008>
- Brewer, G., Hunt, D., James, G., & Abell, L. (2015). Dark triad traits, infidelity and romantic revenge. *Personality and Individual Differences*, *83*, 122–127. <http://dx.doi.org/10.1016/j.paid.2015.04.007>
- Buckels, E. E., Jones, D. N., & Paulhus, D. L. (2013). Behavioral confirmation of everyday sadism. *Psychological Science*, *24*(11), 2201–2209. <http://dx.doi.org/10.1177/0956797613490749>
- Buss, D. (2019). *Evolutionary psychology: The new science of the mind*, 6th edition. Routledge, Taylor & Francis Group.
- Campbell, W. K., Foster, C. A., & Finkel, E. J. (2002). Does self-love lead to love for others? A story of narcissistic game playing. *Journal of Personality and Social Psychology*, *83*, 340–354.
- Chabrol, H., van Leeuwen, N., Rodgers, R., & Séjourné, N. (2009). Contributions of psychopathic, narcissistic, Machiavellian, and sadistic personality traits to juvenile delinquency. *Personality and Individual Differences*, *47*, 734–739. <http://dx.doi.org/10.1016/j.paid.2009.06.020>
- Chin, K., Atkinson, B. E., Raheb, H., Harris, E., & Vernon, P. A. (2017). The dark side of romantic jealousy. *Personality and Individual Differences*, *115*, 23–29. <http://dx.doi.org/10.1016/j.paid.2016.10.003>
- Christie, R., & Geis, F. L. (1970). *Studies in Machiavellianism*. Academic Press.
- Daly, M., Wilson, M., & Weghorst, S. J. (1982). Male sexual jealousy. *Ethology and sociobiology*, *3*(1), 11–27. [http://dx.doi.org/10.1016/0162-3095\(82\)90027-9](http://dx.doi.org/10.1016/0162-3095(82)90027-9)
- Dinić, B. M., Petrović, B., & Jonason, P. K. (2018). Serbian adaptations of the Dark Triad Dirty Dozen (DTDD) and Short Dark Triad (SD3). *Personality and Individual Differences*, *134*, 321–328. <http://dx.doi.org/10.1016/j.paid.2018.06.018>
- Fraley, R. C., & Shaver, P. R. (2000). Adult romantic attachment: Theoretical developments, emerging controversies, and unanswered questions. *Review of General Psychology*, *4*, 132–154. <http://dx.doi.org/10.1037/1089-2680.4.2.132>
- Gillath, O. (2015). The neuroscience of attachment: Using new methods to answer old (and new) questions. In J. A. Simpson & W. S. Rholes (Eds.), *Attachment theory and research: New directions and emerging themes* (pp. 39–67). The Guilford Press.
- Guteša, A., & Gojković, V. (2018). Mračna trijada, agresivnost i ljubomora, *Zbornik Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja*, *37*, 7–25. http://www.iksi.ac.rs/zbornik_arhiva/zbornik_iksi_3_2018.pdf
- Harris, C. R. (2003). A review of sex differences in sexual jealousy, including self-report data, psychophysiological responses, interpersonal violence, and morbid jealousy. *Personality and Social Psychology Review*, *7*(2), 102–128. http://dx.doi.org/10.1207/S15327957PSPR0702_102-128
- Hart, W., Tortoriello, G. K., Richardson, K., & Adams, J. (2018). “S/he’s taken”: Effects of grandiose and vulnerable narcissism on responses to relationship threats from rivals. *Journal of Individual Differences*, *39*, 212–221. <http://dx.doi.org/10.1027/1614-0001/a000266>
- Jonason, P. K., Li, N. P., & Webster, G. D. (2010). The Dirty Dozen: A Concise Measure of the Dark Triad. *American Psychological Association*, *22*, 420–432. <http://dx.doi.org/10.1037/a0019265>

- Karakurt, G. (2001). *The impact of adult attachment styles on romantic jealousy* [Master thesis]. Middle East Technical University.
- Knobloch, L. K., Solomon, D. H., & Cruz, M. G. (2001). The role of relationship development and attachment in the experience of romantic jealousy. *Personal Relationships*, 8, 205–224. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1475-6811.2001.tb00036.x>
- Lafontaine, M. F., Brassard, A., Lussier, Y., Valois, P., Shaver, P. R., & Johnson, S. M. (2015). Selecting the best items for a short-form of the Experiences in Close Relationships questionnaire. *European Journal of Psychological Assessment*, 32, 1–16. <http://dx.doi.org/10.1027/1015-5759/a000243>
- Marshall, T. C., Bejanyan, K., Di Castro, G., & Lee, R. A. (2013). Attachment styles as predictors of Facebook-related jealousy and surveillance in romantic relationships. *Personal relationships*, 20, 1–22. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1475-6811.2011.01393.x>
- Massar, K., Winters, C. L., Lenz, S., & Jonason, P. K. (2017). Green-eyed snakes: The associations between psychopathy, jealousy, and jealousy induction. *Personality and Individual Differences*, 115, 164–168. <http://dx.doi.org/10.1016/j.paid.2016.01.055>
- Mededović, J. (2015). *Nomološka mreža psihopatije* [Nomological network of psychopathy]. Institut za kriminološka i sociološka istraživanja.
- Mededović, J., Bulut, T., Savić, D., & Đuričić, N. (2018). Delineating psychopathy from cognitive empathy: the case of Psychopathic Personality Traits Scale. *European journal of analytic philosophy*, 14, 53–62. <http://dx.doi.org/10.31820/ejap.14.1.3>
- Mededović, J., & Petrović, B. (2015). The dark tetrad: Structural properties and location in the personality space. *Journal of Individual Differences*, 36, 228–236. <http://dx.doi.org/10.1027/1614-0001/a000179>
- Mikulincer, M., & Shaver, P. R. (2016). *Attachment in adulthood: Structure, dynamics, and change* (2nd edition). Guilford Press.
- Miller, J. D., Hoffman, B. J., Gaughan, E. T., Gentile, B., Maples, J., & Keith Campbell, W. (2011). Grandiose and vulnerable narcissism: A nomological network analysis. *Journal of personality*, 79, 1013–1042. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1467-6494.2010.00711.x>
- Nickisch, A., Palazova, M., & Ziegler, M. (2020). Dark personalities–dark relationships? An investigation of the relation between the Dark Tetrad and attachment styles. *Personality and Individual Differences*, 167, 110227. <http://dx.doi.org/10.1016/j.paid.2020.110227>
- Pailing, A., Boon, J., & Egan, V. (2014). Personality, the Dark Triad and violence. *Personality and Individual Differences*, 67, 81–86. <http://dx.doi.org/10.1016/j.paid.2013.11.018>
- Paulhus, D. L. (2014). Toward a taxonomy of dark personalities. *Current Directions in Psychological Science*, 23(6), 421–426. <http://dx.doi.org/10.1177/0963721414547737>
- Paulhus, D. L., & Dutton, D. G. (2016). Everyday sadism. In V. Zeigler-Hill & D. K. Marcus (Eds.), *The dark side of personality: Science and practice in social, personality, and clinical psychology* (pp. 109–120). American Psychological Association. <http://dx.doi.org/10.1037/14854-006>
- Paulhus, D. L., & Jones, D. N. (2015). Measures of dark personalities. In G. J. Boyle, D. H. Saklofske, & G. Matthews (Eds.), *Measures of personality and social psychological constructs* (pp. 562–594). Academic Press. <http://dx.doi.org/10.1016/B978-0-12-386915-9.00020-6>
- Paulhus, D. L., & Williams, K. M. (2002). The dark triad of personality: Narcissism, Machiavellianism, and Psychopathy. *Journal of research in personality*, 36, 556–563. [http://dx.doi.org/10.1016/S0092-6566\(02\)00505-6](http://dx.doi.org/10.1016/S0092-6566(02)00505-6)
- Plouffe, R. A., Wilson, C. A., & Saklofske, D. H. (2020). The role of dark personality traits in

- intimate partner violence: A multi-study investigation. *Current Psychology*, *41*, 3481–3500. <http://dx.doi.org/10.1007/s12144-020-00871-5>
- Ponti, L., Ghinassi, S., & Tani, F. (2019). The role of vulnerable and grandiose narcissism in psychological perpetrated abuse within couple relationships: The mediating role of romantic jealousy. *The Journal of Psychology*, *154*, 144–158. <http://dx.doi.org/10.1080/00223980.2019.1679069>
- Rauthmann, J. F., & Will, T. (2011). Proposing a multidimensional Machiavellianism conceptualization. *Social Behavior and Personality: an international journal*, *39*, 391–403. <http://dx.doi.org/10.2224/sbp.2011.39.3.391>
- Raskin, R., & Hall, C. S. (1979). A narcissistic personality inventory. *Psychological Report*, *45*, 590. <http://dx.doi.org/10.2466/pr0.1979.45.2.590>
- Ritchie, L. L., & van Anders, S. M. (2015). There's jealousy . . . and then there's jealousy: Differential effects of jealousy on testosterone. *Adaptive Human Behavior and Psychology*, *1*, 231–246. <http://dx.doi.org/10.1007/s40750-015-0023-7>
- Sedikides, C., Rudich, E. A., Gregg, A. P., Kumashiro, M., & Rusbult, C. (2004). Are normal narcissists psychologically healthy?: Self-esteem matters. *Journal of personality and social psychology*, *87*(3), 400–416. <http://dx.doi.org/10.1037/0022-3514.87.3.400>
- Tortoriello, G. K., Hart, W., Richardson, K., & Tullett, A. M. (2017). Do narcissists try to make romantic partners jealous on purpose? An examination of motives for deliberate jealousy-induction among subtypes of narcissism. *Personality and Individual Differences*, *114*, 10–15. <http://dx.doi.org/10.1016/j.paid.2017.03.052>
- Tortoriello, G. K., & Hart, W. (2019). Modeling the interplay between narcissism, relational motives, and jealousy-induced responses to infidelity threat. *Journal of Social and Personal Relationships*, *36*, 2156–2179. <http://dx.doi.org/10.1177/0265407518783096>
- Wei, M., Russell, D. W., Mallinckrodt, B., & Vogel, D. L. (2007). The experiences in Close Relationship Scale (ECR)-Short Form: Reliability, validity, and factor structure. *Journal of Personality Assessment*, *88*, 187–204. <http://dx.doi.org/10.1080/00223890701268041>
- White, G. L. (1981a). Jealousy and partner's perceived motives for attraction to a rival. *Social Psychology Quarterly*, *44*, 24–30. <http://dx.doi.org/10.2307/3033859>
- White, G. L. (1981b). A model of romantic jealousy. *Motivation and Emotion*, *5*, 295–310. <http://dx.doi.org/10.1007/BF00992549>

Is there a Mediating Effect of Affective Attachment Styles on the Association between the Dark Tetrad Personality Traits and Jealousy?*

Marija Vujović¹ & Janko Međedović²

¹ MA of Psychology, The Faculty of Media and Communications, Belgrade, Serbia

² Senior Research Associate, Institute of Criminological and Sociological Research, Belgrade, Serbia

Traits such as psychopathy, Machiavellianism, and narcissism are commonly used to describe the dark side of human personality. These traits, collectively known as the dark personality triad (Paulhus, 2014), have been the focus of research by psychologists seeking a more nuanced understanding of negative personality traits. To further explore this subject, researchers have included subclinical sadism, also known as everyday sadism (Buckels et al., 2013), and developed a new classification called the dark tetrad (Međedović & Petrović, 2015). The dark tetrad encompasses various negative traits and characteristics that are associated with personal and social problems and are considered undesirable (Jonason et al., 2010). The pervasiveness of these personality traits in popular culture and their impact on interpersonal relationships and the workplace (Sedikides et al., 2004) make deeper research into the dark tetrad potentially beneficial for individuals, especially from the perspective of romantic relationships. Previous studies have shown a correlation between dark traits and affective attachment dimensions (Nickisch et al., 2020), as well as between jealousy and affective attachment (Knobloch et al., 2001; Marshall et al., 2013; Karakurt, 2001), supporting the expectation of affective attachment playing a mediating role in this research.

KEYWORDS: dark triad / machiavellianism / psychopathy / narcissism / sadism / avoidance / anxiety

RECEIVED: November 5, 2022

REVISION RECEIVED: March 21, 2023

ACCEPTED: March 22, 2023

* Predloženo citiranje: Vujović, M., & Međedović, J. (2023). Da li je povezanost između crta mračne tetrade ličnosti i ljubomore posredovana stilovima afektivne vezanosti?. *Zbornik Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja*, 42(1), 1–20. <https://doi.org/10.47152/ziksi2023011>

©2023 by authors

This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0).